

פרק ח: תגובות בעל-פה ובכתב

מה באמת צפוי לך, ילדתי, בשנות האלפים?

ב"מעריב" הופיע מאמר תחת הכותרת: "מה צפוי לך, ילדתי, בשנות האלפים?" לפי המאמר הרי שבשנות האלפים, כשבעיית האנושות תהיה הצורך בצמצום הילודה, ירד הזוהר של האשה כאם. השוויון הכללי יאפשר לאשה עצמאות גמורה וחוסר תלות בגבר כמפרנס, ואז תוכל האשה להרשות לעצמה חופש ללא עול של אמהות וללא החובה להצטמצם "בבית הסוהר הזוהר" של המשפחה.

הנסיון מוכיח שבשוודיה, המצטיינת בחופש-מיני קיצוני ובתנאים כלכליים מצויינים, מספר ההתאבדויות הוא הגדול בעולם. על אף ה"חופש" והעושר, ואולי בגללם, הופכים החיים לחסרי משמעות.

"אין להתפלא שאנשים, המתענים בשאלה אם יש בכלל משמעות כלשהי לחיים, נוהרים אל תראפיסטים" אומר הסופר פנחס שדה (במאמר "נושא: בטיפול", "במחנה", גליון חשון תשמ"ח) וד"ר דבורה שרייבוים, פסיכיאטרית קלינית, מתארת באותו מאמר את האנשים הבאים אליה לטיפול: "אנשים שבאים לכאן, באים כי הם רוצים להשתנות... מדובר בסבל אמיתי, לא בקפריזות של מתפנקים אצל פסיכולוג... בדרכים שונות מחפשים כולם את זהותם, כדי שיוכלו להרגיש, לתת ולאהוב — — — קיים אצלם מאבק מתמיד בין חיפוש הקירבה, החום וההיצמדות ובין הרצון להיות חפשי, בלתי תלוי וחסר מחוייבות כובלת". ופרופ' יוסף צבי הס, מהשירות הפסיכיאטרי של בי"ח איכילוב בתל-אביב מציין שהפניות אליו

הן בגלל תופעות של ניכור, בדידות, עצבנות, ירידה בריכוז ובתפקוד ומחשבות התאבדות.

אלה הרואים ב"מחוייבות לזולת" כבלים בלתי רצויים ולא נתינה מרצון, היוצרת סיפוק, אינם מסוגלים "להרגיש, לתת ולאהוב". אלה הם אנשים מסכנים, אומללים, ויסוד הסבל שלהם מביא לפעמים עד להתאבדויות.

התחזית שמביא "מעריב" לאשה בשנת האלפים אין בה לא מן העידוד ולא מן האתגר. ההיפך הוא הנכון.

נשים שתחיינה חיי עקרות נפשות, שלא תרצינה ללדת ילדים כדי להימנע מכל מאמץ ומן הצורך להעניק לזולת בגלל אותו "רצון להיות בלתי תלוי וחסר מחוייבות כובלת", לא תזכינה לאושר המצופה. עם הזמן ילך מספרן ויקטן ולא יהיה להן המשך.

לעומתן אותן הנשים הבריאות בנפשן, המוכנות להתמודד עם בעיות ילודה וגידול ילדים ועם בעיית המחוייבות כלפי הבעל והילדים, הן שתזכינה "לקירבה, לחום" המצופים, והן שתהיינה מסוגלות "להרגיש, לתת ולאהוב" במסגרת משפחה בריאה. בסופו של דבר שוב יתהפך הגלגל, והדורות הבאים יחזרו להיות נורמליים.

על תמונות הפרסומת בתחנות האוטובוסים

היהודי שומר-המצוות נראה, בעיני הציבור הכללי, כיצור פרימיטיבי מעולם אחר. לעתים קרובות הוא זוכה ללעג ולבוז באמצעי התקשורת (בעיקר אם הוא לבוש שחורים) וקיימת התעלמות גמורה מרגשותיו ומשאיפותיו ואי-הבנה מוחלטת באשר לכל מערכת ערכיו ותורתו.

עד כה מצא עצמו האדם ירא השמים מותקף ללא הרף בלחצים גוברים והולכים של כפיה אנטי-דתית, באוירת הזלזול בערכי ישראל המקודשים ובאוירת המתירנות באמצעי התקשורת הכתובה והנשמעת; עכשיו, עם הדבקת שלטי העירום בתחנות האוטובוסים ובאוטובוסים פנימה, אין מאפשרים לו אפילו לעבור ברחוב או לנסוע באוטובוס ציבורי מבלי שיהיה מוכרח לראות את התמונות שהן בעיניו תועבה.

גוף יפה, כשלעצמו, איננו תועבה, אך בתמונות העירום של האשה משתמשים כאמצעי לעורר את תשומת-לכם של העוברים והשבים לגרויים מיניים ועל ידי זה גם למוצר, שאותו מעוניינים לפרסם.

בהתאם לעדותו של שר בממשלת ישראל, בהופעתו בטלוויזיה "גרוי יצרים נחשב דווקא כ'תענוג' בקרב ציבור מסוים". ואולם בקרב ציבור שומרי תורה ומצוות, בעלי אידיאולוגיה של צניעות, טהרה וקדושה, עניין זה נחשב לתועבה. כאן השוני בגישה, לגבי שורשי העניין:

(תגובה בגלי צה"ל)

בעיני היהדות, האידיאל ביצירת האדם איננו רדיפת ההנאה והתענוג של הגוף. תענוגות הגוף באים רק לשרת את צרכיו הבסיסיים של האדם למען יוכל, בשלוות נפש, לפתח את הנפש, שהיא היסוד הרוחני שבו, ולערך את צרכיו.

היהודי שומר המצוות רואה בעולם המציאות שלנו לא עניין מקרי שלפיו "אני במקרה נקלעתי לתוך העולם ולכן אני זכאי ורוצה לנצל את זמני בעולם הזה וליהנות ממנו כמה שאפשר יותר. אכול ושתה כי מחר נמות", אלא כתכנון אלוקי לשם יצירת האדם השלם, לשם יצירת החברה המתוקנת, לשם יצירת העם השלם, "ממלכת כהנים וגוי קדוש", העם שנוצר כדי לממש את האידיאל ולהיות "אור לגויים".

מדינת ישראל, מדינת היהודים והיהדות, היא שצריכה לשמש כמעבדה ליצירת התנאים האלה.

משום כך פוגעות תמונות התועבה בציפור הנפש של היהודי ירא-השמים וזה מה שגרם שאותו ציבור, שבאופן טבעי שואף לייצג את התורה ש"דרכיה דרכי נועם", הפך בגלל הלחץ האנטי-דתי לנציגם של מעשים אלימים כמו שריפת תחנות, מעשים שהם ההיפך הגמור ממה שהתורה מחייבת ומחנכת לעשות. והתוצאה היא בלבול המושגים: "קידוש השם" ו"חילול השם" משמשים בעירובוכיא. ובמקום להביא ל"אהבת ישראל" נגרמת "שנאת ישראל".

בעקבות מאורעות ואדי סאליב בחיפה הסיקו הסוציולוגים מסקנות חברתיות. הם טענו כי המאורעות פרצו בעטייה של לבה אשר היתה עצורה במעמקים ואשר הצטברה בגלל חוסר יחס וחוסר התחשבות.

אין זאת אלא שגם כאן קרה כדבר הזה. אין בדברי אלה כדי להצדיק; הדברים באים רק כדי להסביר. כנראה שאצל ציבור זה אבדה כל תקווה ואמונה שניתן להשיג משהו בדרכי נעם ושהציבור, הסובב אותם, ישתדל להבין את גישתם והרגשתם.

יש להפסיק את הזלזול בציבור שומר תורה ומצוות זה, לגלות בהם יותר התחשבות ולהוריד את השלטים מן הפרהסיה הישראלית. אף אחד לא יפגע על-ידי כך, והשלום יוחזר לחוצות קריה.

מה רוצות הכנות באמת

המשפחה היהודית אשר במשך דורי-דורות היתה בנויה על יסודות הלכה, מובנים ובלתי מובנים, היתה במשך אלפי שנים דוגמא לחיי משפחה אידיאליים.

מענין שאף בימינו אלה, "על אף מכול הסרטים, השבועונים והפזמונים הזרים" (ד"ר קליין ב"אידישע מאמע במגפים"), ממשיכה המשפחה היהודית – הן בארצות-הברית והן בישראל – להצטיין במסגרתה ובתכניה. עדות מעניינת בנוגע למשפחה היהודית בארה"ב נתפרסמה בשבועון של הכנסיה הקתולית בבודפשט "אוי אמבר" (האדם החדש), בעקבות מחקר שנערך בארצות הברית בקשר למצב האשה והאם היהודית. קובע העיתון, כי "חיי המשפחה של היהודים מסודרים יותר, טובים יותר, והקשר בין בני המשפחה הדוק יותר מאשר אצל הלא-יהודים" ("מעריב", 19.2.70).

אף בנוגע למשפחה היהודית בישראל שמענו בימים אלה מפי הגב' לילי פינקוס, פסיכיאטרית בקליניקה הלונדונית המפורסמת "טאביסטו", המבקרת בארץ, כי "חיי המשפחה בישראל הם יציבים יותר, ואחדות-המשפחה חזקה יותר, ביחס לכל מקום אחר בעולם" (שם).

(תגובה על מאמר בירחון "את": "אידישע מאמע במגפים", ינואר 70)

אין פלא, איפוא, שעל אף הרוחות המודרניות המנשבות, מצליחה המשפחה היהודית בארץ ובגולה להחזיק מעמד ולהחדיר בבנותיה את הרצון להמשכיות מסוג זה, מתוך הכרה ברורה שיש בצורת חיים כזאת להבטיח את אושרה ואת בטחונה של האשה בעתיד.

חיזוק לדעה זו מתקבל ממחקר מעניין שערך "את" באמצעות שני פסיכולוגים, ד"ר קליין ויוחנן אשל, בין הסטודנטיות בירושלים. הגב' אסתר הגר סיכמה את התוצאות: "הסטודנטית הישראלית יודעת היטב מה שהיא רוצה ורצון זה חופף את רצונה של אמה ושל החברה כולה: השתלבות הרמונית בחברה ובמשפחה כפי שהן קיימות ומוכרות".

לפי המחקר רואה הבת בבניין הבית ובנישואין את מטרתה העיקרית ובמספר הגדול ביותר של תשובות זכה, בשאלון, הסעיף עקרת-בית (בצרוף מקצוע).

ד"ר קליין קובע במסקנותיו כי רוב הבנות "שואפות לחיק החם של הבינוניות הנוחה והשקטה" ("מה שנראה להן כעבודה קלה"), וכי הבת "משתמטת מתפקיד התובע מאמץ שיטתי ומתמיד" ו"מתפקיד הדורש מאבק ומלחמה לקידום בלתי פוסק".

בעיני נראה גינוי זה בהחלט בלתי מוצדק: כל אשה עובדת, גם כש"עבודת החוץ" שלה קלה, הינה אחראית יחד עם זה להנהלת משק ביתה (אף במקרה שיש לה עוזרת), לטיפול בבעלה ובילדיה ולסיפוק צרכיהם, והיא נתונה למעשה כל חייה "במאמץ שיטתי ומתמיד".

היא, למעשה, עובדת תמיד בשתי משרות: אחת מחוץ לבית ואחת בביתה היא. בו בזמן שבעלה האקדמאי, או הפקיד הבכיר, מסיים את עבודתו ועם כואו הביתה זוכה למצוא הכל מוכן עבורו, והוא יכול להתפרק מ"המאמץ המתמיד והשיטתי" "ומהמאבק והמלחמה לקידום בלתי פוסק", הרי האשה חייבת — עם גמר ה"עבודה הקלה" שלה מחוץ לבית — להמשיך בטיפול בילדים, לעסוק בקניות, בהכנת ארוחת ערב וכו' וכו', ושעות העבודה שלה מתמשכות ואורכות עד לשעות הלילה.

גם התשובות על השאלה: "להיות אשה פירושו להיות... אשה", והדגשת תכונות אופי נשיות (עדינות, חן, פיקחות וכו') ומהות נשיית, הקשורה בתפקיד האשה בבית (אם אוהבת, רעיה ואם, עוזר כנגדו, בת ברית

לבעלה, אם ועקרת בית, מחנכת ילדים וכד') יש בהן כדי להוכיח, שהבת הישראלית יודעת להעריך את המקום והחשיבות אותם ממלאת האשה בבית כ"משלימה שוות ערך במשפחה".

זהו "תפקיד התובע מאמץ שיטתי ומתמיד", אשר איננו נופל מן המאמץ של הגבר הנמצא "במאבק ומלחמה לקידום בלתי פוסק" ויתכן שהוא אף עולה עליו. אין להאשים את האשה כלל וכלל בהשתמטות ממאמץ.

לא "בינוניות עלובה" היא זו אלא הוכחת חוש מציאותי, המבין כי אין למתוח את החבל יתר על המידה, וכי יש לדעת להעדיף את העיקר על הטפל ולמצוא את הדרך לפשרה, "פשרה בין נישואין ומקצוע", שתאפשר לה למלא את תפקידה העיקרי כעקרת-בית.

מעניין לציין שגם הבת הישראלית המודרנית רוצה לראות את ביתה כבית פטריארכלי, בו הבעל הוא ה"חכם" ונותן הטון: על השאלה אילו תכונות היתה רוצה לראות בבעלה, התשובות הרבות ביותר (63) אמרו: "חכם". בבעל "אקדמאי" ו"בעל אמביציות להתקדמות" רוצות 46, אולם בזמן שמר יוחנן אשל רואה בבחירה זו את שאיפת הבת או שאיפת הוריה ל"סטטוס ולקידום חברתי" וכהוכחה "שהגישה היא פרקטית ותועלתית מובהקת" — רואה אני בזה את הניגוד הגמור לכך: אין הבת בוחרת בבעל חכם ואקדמאי מתוך "שיקולים קרים וקריטריונים חברתיים וכלכליים" ואף לא בגלל "ביזנס". והוכחה לכך היא שבתכונת "מסודר" (דירה + מכוננית) — תכונה מקבילה — בחרו רק 21 בנות.

כשם שהאם והסבתא בדורות הקודמים העריכו את הבעל התלמיד חכם, רוצה הבת הישראלית בבעל אקדמאי ומשכיל. וכשם שאין היא מעריכה את הכסף ואיננה שמה את הדגש על "מסודר" כך גם איננה מעריכה את החיצוניות, "היופי" (רק 19) ולא "צעיר ואוהב" (20).

אין לומר כלל וכלל, כדברי מר יוחנן אשל, ש"הנערה הצעירה שכחה במהירות את חלום הילדות שלה: להתחתן מאהבה"; לא ולא. היא איננה שואפת ל"ביזנס" ואיננה מוותרת על חלומות האהבה שלה. ההיא פשוט יודעת, שכדי שהיא תהיה מסוגלת לאהוב את בעלה צריך הוא להיות חכם ואינטליגנטי, ולשם כך היא מוכנה לוותר על תענוגות ההווה (מסודר + מכוננית) ואף מוכנה לעשות ויתורים מרובים בעתיד. היא מעוניינת ב"בעל אמביציה להתקדמות (כשטח המדעי שלו) המוכיח כי הרעננות המחשבתית

שלו נמשכת, ומוכנה אפילו "להישאר רוב שעות היממה בודדה" מאחר ש"בעל אמביציוזי ושוחר קידום הוא בעל בחוץ, ולא בבית". דווקא בגלל רצונה להעריך את בעלה ולהאבו, היא רוצה בבעל חכם ונבון.

הוכחה נוספת לכך שעליונותו האינטלקטואלית של האיש חשובה בעיניה, היא התשובה לשאלה: "לאחר נישואיך, דעתו של מי היית רוצה שתכריע ברוב העניינים?" 47 ענו על כך: "בעלי", ורק 19 ענו: "אני". הרוב רוצה לראות בבעל את האינטליגנציה ושיקול הדעת, ולעצמן הן משאירות את העליונות הרגשית: "אם אוהבת ואשה טובה", "רעיה ואם", "אחריות וכובד-ראש" וכו'.

מתברר, לסיכום, כי הבנות רואות את התחום ה"נשי" לא כנחות בהשוואה לתחום עליו ממונים הגברים אלא כשונה. והבנה זו, לפיה קיימת חלוקת תפקידים וכל אחד ממלא את תפקידו באמונה ומתוך הערכה לתפקיד של בן-זוגו — היא היוצרת את השוויון האמיתי בחיי המשפחה.

להמשיך להיות ידידים

לאודי — שלום רב!

קבלתי את מכתבך, ואני מזדרזת להשיבך.

שאלת: מדוע חברות קבועה איננה רצויה?

ובכן אם מדובר בבת בגיל 17 וככן בגיל 18, באופן טבעי הבן לא יתחתן בעוד שנה-שנתיים; הוא צריך לסיים את השירות בצבא או בישיבת "ההסדר", ואחר-כך מתחילה לפעמים בעיה של עבודה. קרוב לוודאי שהבן יוכל להתחתן בגיל 21-22 לכל המוקדם, וספק גדול, אם ידידות זו תחזיק מעמד במשך 4-5 שנים.

הבן בגיל 18 גם איננו מספיק מבוגר כדי לחשוב ברצינות, ובמלוא האחריות, באיזה מידה מתאימה לו הבת הזאת כחברה לחיים.

במשך השנים הוא יתפתח ואולי גם קצת ישתנה, וגם הבת תתפתח במשך השנים, תרחיב אפקים ותתבגר מבחינה נפשית כך שאולי, בעוד שנה-שנתיים כבר לא תתאים לו.

באיזו זכות יכול הבן לדרוש מן הבת לשמור לו אמונים במשך תקופה ארוכה — לדברך אולי אפילו חמש שנים?

אולי היא תפגוש בינתיים מישהו אחר, שיימצא חן בעיניה?

למה לה, מלכתחילה, לקשור עצמה אל מישהו באחריות של "חברות קבועה"?

אפשר להמשיך להיות ידידים, אך לא במסגרת של "חברות קבועה" הקשורה כבר כאילו בחובות וזכויות מסוימות.

אם במשך שנים אלה הבת לא תתחתן, הרי אפשר אחר-כך לחדש את הקשר למטרת נישואים קרובים.

"דבר בעתו מה טוב": אם הבת פוגשת בחור בשעה שהיא, מבחינה עקרונית, כבר מוכנה להתחתן — אז יש מקום לחברות ולפיתוח הרגשות של ידידות ושל אהבה שיימצאו את ביטויים בהקמת משפחה כעבור זמן סביר וכמזל-טוב.

כאשר מטרם כנה וטהורה...

שלום וברכה!

קבלתי את מכתבך והגני מבקשת לענות על שאלותיך.

אתה שואל: "מדוע שיחסי-אישות לא ישררו בין בני הזוג לפני הנישואין, כאשר מטרם הכנה והטהורה היא להגיע לקשר רוחני שלם, לאינטימיות הנפשית העמוקה ביותר ביניהם, למרות שאינם נשואים עדיין, אך מכבדים ואוהבים אחד את השני?"

כשאתה בא ושואל אותי שאלה זאת, הרי כאשה דתית יכולה אני לענות לך את התשובה הפשטנית: כך ציוה הבורא, כך ציותה התורה. בכרכות הנישואין נאמר בפירוש: ברוך אתה ד' אלקינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על-ידי חופה וקידושין". על ידי הקידושין החיים מתקדשים וזהו המייחד את היהודי על הגוי, את מותר האדם על הבהמה, ואם התורה ציותה כך זהו סימן כי זאת הדרך הטובה ביותר לאדם לחיות בה.

אולם, מאחר שציננת כי הינך חילוני, ברצוני להביא לפניך את "טעמי המצוות" במידה שאני מבינה אותם, עם ההגבלה שכלי שום ספק ישנם טעמים נוספים למצווה, אותם איני יודעת, ולכן גם אם טעמים אלה שלי אינם משכנעים מספיק, אין בכך כדי להוות צידוק לאי-שמירת המצווה.

תשובה למכתבו של סגן בצה"ל

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

אתה יכול לטעון שגם במקרה של נישואין מהווים הגרושין טרגדיה, וזה כהחלט נכון – אך קיים הבדל כתנאים.

במקרה של "חברות" סתם, הרי גם כשקיימו יחסי אישות אין שום התחייבות הדדית, ובכל רגע יכול הבחור לנתק את הקשרים ואינו חייב לבחורה מאומה. חיי האישות שבמסגרת הנישואין מביאים עמם אחריות הדדית רשמית של בני הזוג עם חובות וזכויות הדדיות, כי ברור לכל שחיים אינטימיים הם הקובעים את מהלך חייה של האשה.

במקרה של זוג נשוי, הנקלע למשבר ביחסיו, כולם יודעים על כך, וישנם הורים, חברים וידידים משני הצדדים שמנסים להתערב ולשכנע ושמפעילים לחץ חברתי כדי לנסות לגשר על הבעיות. כל זה מחייב מחשבה מרוכה לפני הגרושין וגורם ששני בני הזוג יעשו מאמץ נוסף לבדוק באיזו מידה אפשר אולי, בכל זאת, להמשיך יחד. הרבה פעמים מצליח מאמץ נוסף כזה לשנות גישות מוטעות, ולחייב הסתגלות הדדית נוספת.

בנוסף על היסוד הדתי של קידושין קיים בנישואין גם היסוד של "חוזה משפטי". אין זה עניין של רצון רגעי; "עכשיו אני אוהב, מחר אני חדל לאהוב ואני עוזב אותה לנפשה", כי אם התחייבות לקשר מתמשך, לאורך ימים ושנים.

מן הראוי להזכיר גם את עניין הכתובה, שרבותינו דרשו כי יירשם בה סכום כסף ניכר, "כדי שלא יהיה קל לגרשה". אם אדם צריך לדאוג לסכום כסף גדול של פיצויים שעליו לשלם לאשתו, גם זה מחייב אותו לחשוב פעמיים אם נימוקיו לגירושין הם רציניים מספיק. ואם בכל זאת מתגרשים, לפחות הבעיות הכלכליות אינן מציקות לאשה בתקופה הראשונה, דבר העוזר לה לעבור את תקופת המשבר ללא דאגות כספיות. כל זה בלי להתחשב עדיין בגורם האפשרי של אחריות לתינוק שיכול להיולד.

לא מובן לך המשפט, "שבכלל יש להשתדל שהתקופה בין הארוסין והנישואין לא תארך מדי, כי מצב זה יכול לגרום לתקלות, ואין להעמיד את זוג הנאהבים בנסיונות מיותרים". הנך מציין שאינך מבין לאיזה תקלות הנני מתכוונת. כוונתי בדיוק למה שנוהגים חבריך. שבשביל להגיע לאינטימיות הנפשית העמוקה ביותר עם הבת האהובה עליהם, חיים הם אתה חיי אישות ללא קידושין וללא אחריות כלפיה וכלפי כל מה שיכול לקרות.

מלכתחילה, לפי דין תורה, אפשר לקדש אשה בשלוש דרכים: כסף, שטר או ביאה. ואולם כבר האמוראים (מחברי ספר התלמוד) אסרו לקדש בביאה מפני חשש לפריצות. כלומר דרך זו, שאיננה קשורה בעדייראיה ובאחריות חברתית רשמית כלפי האשה, יש סכנה שהיא תנוצל לשם פריצות בלבד. המשפטים המרובים, כפי שמסופר עליהם בעיתונות, העוסקים בתביעות של נשים בגין הבטחות נישואין שהופרו, או תביעות של נשים להכיר באדם מסויים כאב לילדיהן, מוכיחים באיזו מידה גובלים יחסים כאלה בחוסר אחריות.

גם אם כתוצאה ממשפט כזה נושא האיש את האשה, יסוד הנישואין אצלם איננו חזק כי "לחץ" החוק, המחייב את הבחור לשאת את אסתינוקו לאשה, יוצר אצל הבחור מרירות ורוגז כאילו האשה "סידרה" אותו ו"חייבה" אותו לשאתה. ברור, שאין זה בריא להתחיל נישואין מתוך הכרח, כביכול.

כמו כן, יחסי-אישות ללא הנכונות להקים משפחה וללדת ילדים, כלומר בתנאי שימוש באמצעי מניעה וגלולות — משפיעים לרעה על האשה, ולפעמים גם מסכנים את סיכויי אמהותה לעתיד, בגלל שינוי ההורמונים שבגופה, בעיקר לפני הלידה הראשונה.

הנך מעיד כי רוב הבחורים אינם נוהרים אחרי המגע הגופני גרידא! מכיוון שאתה מדבר על רוב הבחורים, הנני למדה שאף אתה מודה "בחלק", והשאלה הנשאלת היא רק: מה גודלו של "חלק" זה. האמנם, כפי שנמצא במחקר בארה"ב, חושבים רק 12 מבין 100 בחורים להתחתן עם הבנות איתן הם חיים, כלומר 88 ממאה ניצלו את הבנות ללא כל התחייבויות לעתיד; או שהאחוז קטן יותר, לדעתך?

היסוד של הקשר הנפשי חשוב לבת יותר מאשר הקשר הגופני, ואם בחורה נענית ללחץ חברה, הרי זה מפני שרצונה להיות נאהבת מניע אותה לכך, ולכן אם, משום מה, כעבור זמן ניתק הקשר (וזה קורה הרבה פעמים) — כי אז הבחורה, שלמעשה נקשרה אל החבר שלה בכל נימי נפשה, ממש כנשואה, ניתוק זה הוא בשבילה טרגדיה. עולמה נהרס עליה. המעניין הוא, שהבנות חיות יותר בעולם הרצוי מאשר בעולם המצוי ואין הן מתארות לעצמן, שאמנם עלול קשר זה להינתק אי פעם.

אתה מתפלא על שהנני מבטלת את הבעיות הכלכליות של דירה וחתונה "בהינף יד". בעיות אלו נראות מאוד חשובות, בשעה שבעצם העיקר, הבת האהובה על הבחור עומדת לרשותו כל עת, ואיננו מרגיש את הצער והסבל שבגעגועים אליה. אילו היה חסר את העיקר, היה יודע מה עיקר ומה טפל. אילו היה יודע שהעיקר זה לזכות בבת-זוג מוצלחת, באשה, חברה וידידה שחיים אתה 24 שעות ביממה ולא נפגשים למפגשי אהבה קצרים בלבד, אשה, שמחזקת ומעודדת, שיוצרת בית שכדאי לטרוח למענו, ולהתאמץ בשביל לקיימו, אז היה מבין שכדאי לוותר על חתונה שעולה 8-10 אלפי ש"ח ומאות ידידים והיה מסתפק בחתונה שעולה 500 ש"ח, שמשתתפים בה מנין יהודים, הורים משני הצדדים, אחים, אחיות וקרובי משפחה הקרובים ביותר: נכנסים לרבנות מארגנים מסיבת חתונה ל-50 איש, והיה זוכה אף באשה בקדושה וטהרה ואף בבית, במשמעות העמוקה של המלה.

ואשר לדירה — בימינו יש כל-כך הרבה עיירות פיתוח שמשוועות לידים עובדות. בחור אינטליגנטי יכול בקלות להסתדר יחד עם אשתו בעיירת פיתוח ואף לזכות בקורת-גג בשכירות.

אשר לשאלה איך אפשר להכיר אדם כעבור כמה פעמים. הנני בטוחה ומשוכנעת שאדם רציני, היודע איזה בית הוא רוצה ליצור ועם איזה סוג בחורה הוא רוצה להתחתן, צריך תחילה לשקול ולבדוק מי היא הבחורה, שנראית בעיניו כמעניינת אותו, צריך להשתדל להתעניין על אודותיה מפי חברות, חברים ושכנים, ללמוד להכיר את תנאי הבית בה גדלה ואת יחסה אל אנשי הבית שלה, ואז אין הוא זקוק למאות פגישות ואירועים משותפים בשביל להכיר אותה. בית הוא מירקם של חיי חברה, תא שבו משתקף האופן שבו אדם מגיב לחברה ולזולת, ומן היחס אל הכלל, אפשר לצפות מה יהיה היחס אל הבעל, אל הפרט.

בכל אופן, הנני מקוה שאתה תתחתן בקרוב עם הבת שהנך "הולך" אתה, ויחד בכוחות משותפים תשתדלו להתגבר על בעיות כלכליות, הקיימות אולי כרגע ובמידה שתנהגו כדת וכדין, לפי כל חוקי הקדושה והטהרה, ד' ישלח לכם את ברכתו ותצליחו לפתור אף אותן.

בברכה נאמנה לך ולזאת הרוצה להתחתן אתך,

רחל נריה

על "התאמה מינית"

שאלה של חייל:

אחת הבעיות בין בני-זוג היא בעיית "ההתאמה המינית". ישנם רופאים הממליצים לקיים יחסים לפני הנישואין, כדי לבדוק את הדבר ואילו על פי התורה הדבר אסור בהחלט. כמובן, שאפשר לענות שדבר זה נמצא במחלוקת בין רופאים, אבל הייתי מעוניין לקבל תשובה המתייחסת לכך. אני מבין את בעית הצניעות והמוסר החשובה לחיים בכלל, אבל כיצד, אם כן, פותרת היהדות בעייה זו?

תשובה:

הבעיה של התאמה או אי התאמה מינית איננה בעיה פיסיוולוגית, כפי שהציבור הרחב מבין אותה, כי אם בעייה פסיכולוגית בעיקרה, שמתבטאת גם בשטח הפיסי. לפי דעת הגניקולוגים והסכסולוגים גם יחד אין בעיה של התאמה פיסיוולוגית ב-99% של המקרים.

כשמתעוררת הבעיה של התאמה מינית, הרי זה ברוב המקרים ביטוי לגישות הנפשיות התת-הכרתיות של בני הזוג: מידת הבטחון העצמי או חוסר הבטחון, הפתיחות כלפי הזולת או חוסר פתיחות, ההתחשבות בזולת או האנוכיות, עדינות האופי או ברוטליות, חשדנות או אמון וכו'.

בנוסף על כך קשור עניין המין במידה מרובה בחינוך שהאדם קיבל ובנסיון שרכש במפגש עם נציגי שני המינים: הורים, קרובים, אישים

מסויימים והתייחסותם לשטח שבינו לבינה. כמו כן קשור הדבר במערכת ערכים של "מותר ואסור", כך שאצל כל אחד מבני הזוג נוצרים תוך כדי גידולו והתפתחותו מערכות של התייחסויות, ובמידה זו או אחרת גם מעצורים.

הצורך בהסתגלות הדדית בשטח האישות נובע גם מהשוני בריתמוס ההתעוררות המינית של הגבר והאשה, ומהגורמים השונים לכך אצל שני המינים. הגבר אימפולסיבי יותר ועצם המגע הפיסי כבר מעורר אותו, בו בזמן שהאשה ברוב המקרים איטית יותר בתגובתה וכדי שהבלוטות שלה תתחלנה לפעול היא זקוקה לריגושים נפשיים, כלומר נחוצים לה יחס-חיבה, תשומת-לב, מלים טובות והרגשת התחשבות.

כל זה מחייב שגם במקרה של התאמה נפשית בין בני הזוג, תעבור תקופה של הסתגלות בין השניים הנמשכת (לדברי פרופ' מדליה, מנהל המחלקה לרפואת המשפחה באוניברסיטת תל-אביב) לפחות חצי שנה, ובדרך כלל אף יותר.

במקרה ששני בני זוג, המכירים זה את זה, מרגישים יחסי חיבה הדדיים עד כדי נכונות לקשור את חייהם יחד, להתחתן ולהקים משפחה, כי אז אחרי הנישואין קיימת הנכונות הנפשית להסתגלות הדדית וקיים הרצון הטוב לעמול על ההסתגלות ההדדית למען יצירת חיים משותפים הן בשטח החברתי והן בשטח האישות. ואמנם, כעבור זמן נוצרת הסתגלות הדדית זאת והקשר בין בני הזוג מעמיק והולך.

בנישואין מוצלחים עוברת הדרך מן הנפש אל הגוף וחזרה מן הגוף אל הנפש, וחוזר חלילה. הדרך ההפוכה — לנסות להגיע מן הגוף אל הנפש — היא דרך חלקלקה ומסובכת ורבים הסיכויים שהיא לא תביא למטרה.

מחקרים שנעשו (בקרב לא יהודים) בין זוגות שחיו חיי אישות לפני הנישואין ובין זוגות שנמנעו מכך, הוכיחו שאין בחיי אישות לפני הנישואין כדי להבטיח את הצלחת הנישואין ורבים טוענים, שאצל הזוגות הצנועים חיי המשפחה יציבים ומאושרים יותר.

היסוד להצלחת הנישואין — גם אלה שיסודם ב"אהבה בוערת" — טמון בנכונות של שני בני הזוג להיות שותפים לאידיאל של הקמת המשפחה מתוך אחריות הדדית ומתוך נכונות לעמול בכל השטחים, כדי להתאים את עצמם איש לרעהו מתוך התחשבות הדדית.

לעומת זאת, אם מתקיימים יחסי אישות בשעה ששני בני הזוג עדיין אינם מעורבים אישית-נפשית במידה שהם מוכנים לקשור את חייהם יחד על-ידי קשר נישואין, ואין עדיין מוכנות להסתגלות הדרגתית בשטח הנפשי-חברתי, כי אז ההתאמה הנפשית עדיין איננה קיימת, והדבר מתגלה אף בשטח המיני על-ידי אי-התאמה, כביכול.

הבחור, שעדיין איננו מוכן להתקשר בקשר בר קיימא ואיננו מוכן לקבל על עצמו את האחריות המלאה לתוצאות של חיי אישות – הריון, למשל – ועם זאת הוא לוחץ על קיום היחסים "לשם בדיקת ההתאמה", כביכול, מראה בכך אגוצנטריות וחוסר התחשבות שיתבטאו על-פי רוב גם בשטח האינטימי.

והבת – עצם תנאי המחותרת, הציפיות להצלחה מצד אחד והפחדים מאי-הצלחה מצד שני, בתוספת הפחד להיכנס להריון, הרגשות האשמה והמעצורים הטבעיים של הבת – כל אלה יוצרים אצלה חוסר שלווה נפשית וחוסר מעורבות נפשית המשפיעים על הבלוטות לא לפעול כלל; הבת איננה מסוגלת אז ל"התעורר", ביחוד אם היא צנועה ומחוסרת נסיון, ואז מתברר לבן ש"הנסיון לא הצליח". התוצאה הצפויה במרבית המקרים תהיה אכזבה הדרגתית והחלטה על "אי התאמה מינית" (ובינתיים הפסידה הבת את בתוליה, הגופניים והנפשיים כאחד).

גם במקרה שמבחינת הבת הנסיון הצליח והבת מצפה לתוצאות חיוביות, כגון הצעת-נישואין מצד הבחור, אין הדבר מובטח כלל וכלל. יתכן מאוד שהבחור ישתמט מנישואין גם בעתיד, כבריחה מעול הקמת המשפחה, וברגע שיהיה לחץ מצד הבת (או הוריה) להתחתן, יחליט הוא לנתק את הקשר בתרוץ ש"זה לא זה", ו"הנסיון לא הצליח".

במקרה כזה הבחורה שהתקשרה לבחור עוברת משבר רציני של אכזבה, תסכול, סבל ואי-אמון בעולם הגברים, דבר שעלול להתבטא באי-אמון תת-הכרתי במחזורים שלה בעתיד. לכשתפגש במועמד אחר היא עלולה להתייחס אליו בהתסייגות ואי-אמון והאופטימיות הבסיסית, הנחוצה לבניין משפחה, כבר ממנה והלאה.

לעיתים קרובות גם התדמית העצמית שלה נפגמת, הבטחון העצמי שלה מתערער ואז התוצאה יכולה להיות הפוכה: הבחורה רוצה להוכיח לבחור ש"לא איכפת לה" ושהיא יכולה להסתדר גם בלעדיו, ואז היא מתקשרת

בנקל עם כל בחור מקרי שהיא פוגשת בדרכה. נוצרת אצלה הפרדה בין המיניות כאמצעי וכמכשיר לביטוי הקשר הנפשי הבין־אישי, ובין מין שעניינו סיפוק גופני רגעי בלבד. בחורה זו הרסה את ה"מכשיר" שנתן הקב"ה במתנה לבני אדם, כאמצעי לקשר האינטימי החזק ביותר בין שני בני־אדם המאפשר להם לחיות יחד, מתוך שמחה וסיפוק, כל ימי חייהם.

גם כשבחורה כזאת נישאת, "מכשיר" זה כבר הרוס במקצת. כשהיא מצליחה להתחתן אחר־כך עלולים הזכרונות השונים שמתחת לסף ההכרה לצוף מחדש, והם מסוגלים להשפיע ולעכב את פתיחותה ושלמות קשריה עם בעלה.

אילו יחסי האישות של אותו זוג היו מתקיימים לאחר הנישואין, כשישנה כבר נכונות מלאה של הליכה איש לקראת רעהו, התחשבות בבת הזוג והרגשת נכונות לנשיאה משותפת בתוצאות האהבה — בהריון — אז היו התוצאות הפוכות והסיכויים להצלחה היו, כמובן, מרובים יותר.

במסגרת שבע הברכות הנאמרות תחת החופה נאמר: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על העריות ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין". זאת היא הגישה של היהדות לקיום חיי משפחה.

גם לגבר אסור לנאוף

לכבוד המדור "קוראים כותבים"

"מעריב"

שלום וברכה!

מתכבדת אני בזה לבקשכם להדפיס במדורכם הנכבד את תגובתי למאמרה של הגב' תמר אבידר, שהופיע בעתונכם תחת הכותרת: "רק לגבר מותר לנאוף".

הגב' אבידר מצהירה באותיות קידוש לכנה כי "רק לגבר מותר לנאוף" ובמאמרה היא קובעת, כי לפי חוקי ההלכה "לבעלים מותר הניאוף". לא עולה כלל וכלל על דעתה שהצהרות מסוג זה מחייבות אותה לעיין ראשית כל בהלכה, וכי מן הראוי למצוא לפחות מקור אחד בהלכה המתיר לגבר נשוי לחיות עם אשת-איש. אפילו הדיברה בעשרת-הדיברות, המדברות דווקא בלשון זכר, לא שכנעה אותה.

ובכן לגבר אסור לפי ההלכה לחיות עם אשת-איש, בדיוק כשם שאסור לאשת-איש לחיות עם גבר זר. אשר לחיי אישות עם פנויה, אף זה אסור משום לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג יח).

המוסר הכפול והצבוע של אורחות חיים שונים לגבר ולאשה, הוא נחלתו של העולם הנוצרי-המערבי ושל היהודים ההולכים בדרכם. אין הוא נחלת היהדות.

אין חוקי היהדות וחיי המשפחה של עם ישראל לדורותיו צריכים לחשוש מלהיות "להיתול ולשחוק", ואין האדם הנוהג בהתאם לחוקים אלה מוחזר "לתקופות חשוכות עם חוקים ארכאיים". די באור הבוקע מהם וביציבות ובשרשיות של המשפחה הדתית בישראל, כדי להוכיח שהחוקים הינם יעילים וטובים גם במאה-העשרים, כשם שהיו טובים ויעילים בעבר.

אלה המנסים להרגיש כ"אנשים משוחררים, המשתדלים לחיות חיים הגונים לפי קנה-המידה שהם והחברה בהם הם חיים קובעים", הם החוזרים לתקופות הפרימיטיביות, כשרק התאווה והיצר קבעו את ההתנהגות, ולא ההתחשבות באנשים הקרובים כמו בן/בת הזוג והילדים, ובמסגרות הקבועות שחיי התרבות יצרו בכל העולם: מסגרות של בית ומשפחה.

"החיים בשלהי המאה העשרים" אינם מצליחים, כתוצאה מן ההתייחסות מחוסרת הסייגים ביחסים שבינו לבינה מחוץ למסגרת הנישואין, לפתח וליצור אצל שני בני הזוג כוחות נפש כאלה שיאפשרו להם להתקשר בקשר בר-קיימא ולחיות יחדיו לאורך ימים ושנים, ומשום כך 40% מן הנסיונות להתקשר על ידי נישואין נוחלים כשלון, וקשורים בטרגדיות מרובות.

העובדה שחיי ניוון של ההרגשה האנושית מתקיימים בתקופה של קידמה טכנולוגית, אין בהם כדי להפוך את הפרימיטיבי למתקדם.

שמירה עקבית של קדושת הבית היהודי וחשיבותו, יתכן שהיא גורמת לטרגדיה בודדת פה ושם אצל אדם שאיננו רוצה לקבל עליו הגבלות מסויימות (וטרגדיות דומות קיימות בכל מערכת חוקים ומשפטים) — כגון להסכים לביצוע טכס החליצה, או להתגרש תחילה ואחר כך להתחתן עם אדם אחר (אין היהדות אוסרת גרושין), אולם, בזכות שמירה עקבית של עקרונות, היה הבית היהודי לדוגמא ולסמל של בית חם במשך כל ההיסטוריה, והעם היהודי הוא היחיד בעולם הזוכה לחדש את חייו במדינתו, בארצו, אחרי שלושת אלפים שנה של גלות ונדודים.

חינוך לשפה נקיה

משתתפים: המנחה, הרבנית נריה ואישיות נוספת שנכנה אותה: ש'.

אני מעוניינת לנגוע ב"בעיות", כפי שעוררה אותן ש' שהינה אשה מודרנית, המייצגת בדבריה נשים רבות כמותה. אני עומדת לנגוע בבעיות כפי שאני: אשה דתית, שמרנית מתוך הכרה, רוצה לראות אותן. לדעתי זהו עימות בין בעיות, ולא עימות בין אנשים.

רוצה אני להתחיל בבעיה חינוכית כללית. כששמעתי, בתשדיר הקודם, את הביטוי "חמורה" בפניה של הבת אל אמה, הופתעתי מאוד. אצלנו, בבתיים שלנו, קיים "דיסטנץ" מסויים בין ההורים והילדים. קיים חינוך לכיבוד אב' ואם. אצלנו גם לילד קטן, ויהא אפילו בן שנתיים, אין מרשים להרים יד על אבא-אמא. במקרה שהוא יעשה זאת אנחנו נתפוס ידו ונאמר: "לא!" גם כשהילד יפנה אל אבא-אמא כמלה גסה, נבהיר לו שאיננו מרשים זאת.

ש': איך??

כשהילד אומר מלה גסה, אני אומרת לו: זאת מלה של הרחוב, בבית אין מדברים כך! אעיר לו פעם, פעמיים, שלש, מאה פעמים, והוא יפסיק.

לפעמים ילד רוצה "להתמרד" והוא דווקא חוזר על המלה "חמור" אשר למד בגן. במקרה זה אתן לו מכה קטנה ב... והוא ידע שאמא, באופן החלטי, איננה מרשה זאת.

עוד יותר: אפילו כשהילדים מדברים כך בינם לבין עצמם, אני מגיבה ומתנגדת וב"ה, אצל הבנים הגדולים, ודאי שמלה כזאת איננה קיימת. אצל הבנות הקטנות, אם אני שומעת לעתים רחוקות ביטויים בלתי הולמים, בשעת רוגז, אני מוסיפה להגיב ולהעיר להן. אני חושבת שגם חברות אינן צריכות לזלזל זו בזו ועל אחת כמה וכמה שאין לנהוג כך ביחס לאבא-אמא: זהו ביטוי של "שויון" מצד אחד וזלזול מצד שני.

מנחה: גם לי שלושה ילדים בבית ואני אינני מתייחס באותה צורה. כשילד אומר מלה גסה בבית, או שאינני מתייחס אליו בכלל ומתעלם מזה לגמרי, או שאני משחק אתו במשחק המלים הגסות. נדמה לי, שאם לא הופכים את זה לבעיה רצינית כי אז היחס לזה פשוט הופך להיות קל יותר.

נכון, אך המלה מוסיפה להיות שגורה בפה.

מנחה: מדוע את חושבת שזה חשוב, האם בגלל בעית הדיסטנץ את מעדיפה שהמלה לא תאמר?

אני כרגע לא עומדת על בעיית הדיסטנץ בלבד כי אם על בעיית החינוך לריסון. אני חושבת, שאם ילד גדול אינו אמור לדבר כך, יש לחנך לכך — כבר מגיל צעיר — גם את הקטן. ילד צעיר ביותר צריך ללמוד לשלוט בעצמו. גם כשאני מתרגזת, אין אני צריכה לתת פורקן מלא לרוגז שלי; כשמתחילים את החינוך הזה לריסון מגיל צעיר, ממשיך הדבר לאורך כל הקו.

ש': יש לי מה לומר בעניין זה. אם ילד בא הביתה, ואני אינני מרשה לו לדבר במלים 'גסות', הוא ידבר על כך בכוונה ברחוב בבחינת "מים גנובים".

פעם חזרה בתי הביתה, כשהיתה ילדה קטנה בת 4, והביאה איזה חרוז של שיר. אני עמדתי ושטפתי כלים והיא עמדה על ידי ושרה, וכל הזמן הסתכלה בעינים שלי. לא שמתי לב (כמוך, המנחה) והיא שוב שרה את השיר, עד שהחלטתי לומר: "את בעצם לא יודעת את השיר הזה ואת לא שרה אותו נכון". שרתי לה את כל השיר מהתחלה ועד הסוף וברגע שהיא

שמעה שזה לא משהו מיוחד, ואמא גם יודעת, לא שמעתי את השיר הזה בבית עוד.

יתכן שההסבר הוא, שהיא רצתה להרגיז אותך בשיר ומשראתה שאמא אינה מתרגזת, הרגישה שאין היא צריכה להמשיך בזה.

ש': לגבי עניין זה של פניה בכינוי "חמור": ילד יכול לומר "אוי איזה חמור אני", ואם הוא יכול לומר זאת ביחס לעצמו מדוע לא יאמר אותו דבר ביחס לחברו? הוא לא מתכוון לקלל אותו, כי אצלנו מלים כמו "חמור" ו"טמבל" כבר הפכו, לצערי, לחלק מצורת הדיבור. דבר אחר הוא אם ילד יקלל מתוך כוונה רעה. את זה אינני מרשה.

בבית בו ילד לעולם אינו קורא לאבא "טמבל" או לאמא "חמורה", אם יוזכרו כינויים אלה פעם זה יהיה נורא ואיום! אך אם מדברים כרגיל, אינני חושבת שזה שלילי. יש שפת "שוק", או שפת "בית מרזח", שאותה איננה מרשה.

מה שאת קוראת שפת "שוק" אני קוראת שפת "רחוב" ומלים אלה שייכות לדעתנו לסוג זה, ולכן אינני מרשה לילדים לבטאן.

על "אהבה חפשית"

מוזר בעיני כי כאנטיתיזה לנישואין בלתי מאושרים הועמדה כאן האהבה החפשית (חיי אישות ללא נישואין).

האנטיטזה לנישואין בלתי מאושרים הם נישואין מאושרים ולא "אהבה חפשית", כאילו לא תתכן אהבת-אמת בין אנשים נשואים.

בכל מחקר הנערך בקרב זוגות נשואים, מוצאים אחוז גדול של אנשים המרוצים מאוד מחיי הנישואין שלהם, ואחוז גדול עוד יותר של אנשים המעידים שהם מרוצים מחיי הנישואין, אם כי אינם מוסיפים את המלה "מאוד".

נכון שישנו גם אחוז מסוים שאיננו מרוצה, וגם אחוז שמאוד איננו מרוצה, אך לאלה אשר באמת הינם מאוד בלתי מרוצים מחיי הנישואין שלהם ישנו מוצא לגיטימי: גרושין. זכותם לחפש אז את אושרם מחדש ולחיות עם שאהבה נפשם במסגרת של נישואין מחדש, מסגרת של אחריות הדדית מוכרת על-ידי החברה, מסגרת לגיטימית לגבי הילדים שלהם אם יולדו, מסגרת כזו שאף עם פירוקה, כאשר חלילה זה לא מצליח, ישנן בה נורמות מסוימות של פרידה ושל חובות הדדיים.

בעיקר חשוב הדבר לאשה. האשה המתקשרת עם גבר, את כל חייה היא קובעת. בדרך כלל היא מתקשרת עם בעלה קשר נפשי והפירוד יוצר אצלה

דברים שנאמרו ברדיו, בסיפומזיון בגלי צה"ל

משבר נפשי שלא בקלות היא יכולה להתגבר עליו. היא גם לא בנקל מסוגלת להתקשר עם מישהו אחר אחרי טראומה של נישואין שלא הצליחו. קיימת גם בעיה כלכלית. מעטות מאוד הן, אפילו בימינו, הנשים המסוגלות להתפרנס באופן לגמרי עצמאי מהכנסותיהן, ולפרנס את ילדיהן. אחוז הנשים העובדות הוא קצת למעלה מ-30, ומזה אחוז הנשים המסוגלות להיות עצמאיות לגמרי מבחינה כלכלית הוא הרבה יותר קטן.

האם מותר להרשות, בשעת הפירוד, כי האדם עמו חייתה ולו העניקה אהבה ובית חם והקריבה עבורו שנות חיים, לא יהא חייב לה מאומה?

המושג "נישואין" אמנם אינו כולל חוזה כתוב עם כל מיני סעיפים וסעיפי סעיפים של "אותיות קטנות" כחוזה מסחרי, אך הוא בעל משמעויות מוגדרות ומקובלות אשר אחת מהן היא שלא יתכן, כי נישואין יתפרקו לפי רצונו, מצב־רוחו וראות עיניו של צד אחד בלבד, מבלי לתת פיצוי הולם לצד השני.

ואמנם, בדין היהודי קיימת ה"כתובה", והנימוק הרשמי לקיומה הוא: "שלא יהא קל בעיניו לגרשה". לפי הכתובה מתחייב הבעל לתשלום כספי לא קטן, במקרה של גרושין, וזה איננו מאפשר לו לקום יום אחד ולומר: "די, נמאס לי, לכי מפה!" או לעזוב את אשתו ללא כל הרגשת חובה ואחריות ולהשאיר אותה לאנחות.

אם רוצה הבעל לתת גט, האשה צריכה תחילה להסכים לקבל את הגט, ואם יש ילדים חייב הבעל בתשלום מזונות. גם במקרה שהאשה היא התובעת את הפירוד, גם אז אין הדבר נעשה ללא דיון עניני, לגופו של דבר, בין שני בני הזוג בפני פורום משפטי.

יתכן מאוד כי ישנן אי־פה אי־שם נשים אמיצות, הבוטחות בכוחותיהן שתוכלנה להסתדר לבד בכל תנאים שהם ושאינן חוששות, אף בעיתות משבר, להתמודד עם בעיות נפשיות, רוחניות או כלכליות. נשים כאלה אולי מוכנות לחיות חיי אישות עם האדם האהוב עליהן ללא נישואין, כלומר: מבלי לבקש הכרה רשמית של החברה בצעד שהן עושות, ומבלי לתבוע את הגנתה, במקרה שהקשר הזה יתפרק.

מסופקני מאוד, אם אשה שעושה כך עושה טוב לעצמה בהחליטה החלטה גורלית כזאת. בתקופה של סינוור, שכרוך־חוששים והתאהבות היא מחליטה על צעד כזה, ואין היא מסוגלת באותו רגע להבין ולראות אילו

בעיות עלולות להתעורר במקרה שחס ושלום, מאיזו סיבה שהיא, היחס בינה לבין אהובה ייהפך ליחס של חוסר סבלנות הדדית ואפילו לשנאה, הגורמת לפירוד. העובדה שקיימים מקרי גירושין גם אצל זוגות שנישאו מאהבה, מוכיחה שאפשרות כזאת קיימת.

אבל גם אם נניח שהאשה עצמה מוכנה, כרגע, לשאת בכל התוצאות והיסורים של אהבתה, ועוד יותר: גם אם נניח שהיא ממש שמחה ומאושרת להרגיש עצמה עצמאית לגמרי, חסרת איזה שהם כבלים של מסגרת חיצונית לוחצת, משוחררת לאהוב ומשוחררת להפסיק ברגע שאהבתה חדלה, גם במקרה כזה — האם אמנם מותר לחברה לעודד תופעה זו ולהתייחס באהדה, בהערכה ובסבלנות לגישה כזאת? האם אכן קיים בטחון שגם בשעת משבר, אכזבה ופירוד תרגיש אשה זו כל-כך טוב?

האם אין החברה חייבת לחזק את המסגרת החברתית של הנישואין כדי שמקרים כאלה יהיו מינימליים ככל האפשר ויגרמו סבל במידה מינימלית? וכל זה בלי להתייחס לבעית הילדים, שיש לספק להם תנאי-בטחון מכסימליים להתפתחותם הרגשית, הכלכלית והחברתית! מפגש עם אמהות-ללא-נישואין איננו מותיר ספק באשר לתשובה לשאלות אלה.

הנישואין — בנוסף על קדושת הנישואין — שהיא בעלת אספקט דתי-עליון חשוב ביותר — מהווים אמנה חברתית; חוזה בין שני בני אדם, העומדים להתקשר זה עם זה.

אם שני שותפים לאיזה עסק, שקיימות בו רק בעיות כספיות, מוצאים צורך בחוזה עם סעיפים וסעיפי סעיפים — האם בשותפות כזאת, בה נותן כל אחד את כל כולו, את כל מרצו, את כל יכולת התמסרותו לשני, האם כאן אפשר להשאיר את הכל ליד המקרה ולאמון התמים ברצונו הטוב של הזולת?

בסופו של דבר כל בעיית מצוקה מועברת לסמכות החברה כדי לעזור בפתרונה, והחברה — בעתיד כמו בעבר — צריכה לחזק את היסודות המשפטיים של הנישואין; להגן על החלש (וגם בימינו, על אף גישת הפמיניסטיות, האשה היא הצד היותר תלותי) ולדאוג שבמקרה של פירוק נישואין, האשה לא תיזרק כ"כלי אין חפץ בו" אלא העניין יובא בפני בית-דין והאשה תוכל לדרוש את המגיע לה — ולילדיה — בדין, ורק אחרי כן תסכים לשחרר את בעלה ולקבל ממנו את הגט.

הבעל, כידוע, אינו יכול לכפות עליה גט ללא רצונה, נגד הסכמתה. רצוי, איפוא, גם למען האשה עצמה וגם למען טובת החברה והילדים, לחזק את יסודות המשפחה הממוסדת במסגרת הנישואין.

"זאב גלמוד"

לכבוד

עורך "את"

מר י. לפיד

שלום וברכה!

א.ג.

בגלל טרדות שונות התפנית לעיין בגליון "את" רק כשבועים אחרי שהגיע לביתי, ונדהמתי לראות מה החומר שהגיע לידי ילדי הצעירים באמצעות "את". כוונתי לתאור חייו של "נער השעשועים", שהינו בלי ספק חולה-מין מובהק.

הוא אומר: "בנעורי הייתי תמיד זאב גלמוד. מעולם לא הצטרפתי לחבורות כמו יתר הנערים. בשבילי, המין היה העיקר".

הנה דברים שאומר פרופ' גינות, המשמש כפרופ' לפסיכולוגיה באוניברסיטת ניו-יורק ופרופ' לפסיכותרפיה באוניברסיטת דלפי, בספרו "בין הורים לילדים" (עמוד 164-165):

"יש ילדים המגלים התענינות מוקדמת מדי, ועוסקים בהתמדה רכה מדי בעניני מין". "אלה הם ילדים אשר היו חשופים לגרויים מיניים חזקים מדי — יתכן כי מבוגר סוטה ליטף וחיבק אותם בצורה ארוטית".

דברים אלה תואמים בדיוק את המקרה הנידון.

"התעסקות זו מעידה על פגם בהתפתחותם הנפשית־מינית, ואין ספק, כי ילדים אלה זקוקים לטיפול ללא דיחוי".

לא זכה אותו נער לטיפול פסיכיאטרי בגיל צעיר. הוא איבד את האיזון הנפשי, הכולל התפתחות של כל כוחות הנפש, והתמקד אך ורק בנקודה אחת: מין.

הדבר דומה לפעילות־יתר של אחת הבלוטות כאשר אדם סובל, למשל, מתיאבון מופרז. האם נקח אדם כזה, המספר בהתלהבות על המטעמים שאכל ורוקו עולה על פיו וזקנו מרוב "התלהבות", ונעמידנו כדוגמא של תיאבון בריא לבני־אדם הזקוקים לדיאטה בריאה ומאוזנת?

תאור כזה, המראה אדם חולה כסמל לאדם המצליח לחיות חיים של שחרון אין־קץ, הצלחה ועושר, מעורר באופן טבעי קנאה והערצה בין בני־הנוער. ואולם תאור זה הינו סילוף של הבריא והרצוי ואם הוא מובא בעיתון, המופיע באלפי עותקים ונקרא גם על ידי המוני בני־נוער, יש בו סכנה מרובה. ודעותיו של צעיר כזה עלול גם להזיק.

לפני שנה נקלעתי במקרה למערכת "את" בעקבות מאמרי "אהבה, ילודה ואושר", שבא כתגובה למספר מאמרים בעיתונות בנושאים אלה. — הפעם הכרתי לראשונה את העורך. נהלנו מעין "סימפוזיון זוטא" על הבעיה שהגבתי עליה בשעתו: הסכנה הנשקפת לחינוך לחיי־משפחה תקינים מהדפסת מאמרים ורפורטזיות שונות, המתארים את היחס שבינו לבינה בחיים המתקראים "מודרניים" ושעל ידי עצם הצגת המציאות הזאת בעיקר מהצד הפיקנטי והיוצא דופן — עוזר לחיזוק מציאות זו ומשפיע, בעקיפין, על ערעור התא המשפחתי. העורך הביע את פליאתו "לגלות" אשה־דתית־מודרנית — המעורה בשני העולמות גם יחד.

הופתעתי אף אני. הרי אין אנו מסוגרים בגיטו: בבית המשותף וכמשרד, בצבא ובאוניברסיטה, ברחוב ובאוטובוס, בכל מקום נפגשים יחד, גם אומרים "שלום" איש לרעהו, ואף על פי כן, עולמו של האיש הדתי־

המודרני והאשה הדתית-מודרנית עודנו כעולם נעול בפני הציבור החילוני. כשאומרים "אדם דתי" התדמית המתעוררת היא איש של "מאה שערים" — אותו מכירים. אותו מוכנים להבין. אך להכיר במציאותו של ציבור דתי-מודרני בעל "אזרחות" כפולה, החי את חייו ללא התלבטויות נפשיות, מתוך השלמה שלווה בין שני העולמות — את הציבור הזה אין מכירים.

קשה בעיני לתפוס איך יכול להיות חידוש לציבור החילוני ובעיקר לעורך עיתון, שלבו פתוח לקראת ההתפתחויות החברתיות, בעובדה שקיים ציבור דתי נרחב החי את התקופה, נושם את אורתה, מתקדם עם גילויי הטכניקה החדשים ביותר ואף על פי כן ממשיך, בהכרה ברורה, את הלך-מחשבתו הן בשטח הדתי והן בשטח המוסרי; צבור נרחב שעל אף השויון בהכרת הענינים ובידע הטכני, שונה הוא בהסקת המסקנות ההומניות הרוחניות והוא יונק את ערכיו מתורת-קדומים ומדרכי אבות ורואה את עצמו כממשיך שלשלת הדורות מאז אברהם אבינו ועד ימינו אלה.

אם נפגשים פה ושם, בחיי היום-יום, בטיפוס מסוג זה, הרי פותרים את בעית העימות כאילו "איש זה אינו אלא יוצא מן הכלל", בבחינת "כן, גם לי יש יריד יהודי — אך הוא יוצא מן הכלל", כפי שטוענים הגויים כשהם נפגשים ביהודי סימפטי.

לסיכום: אנא, הפסיקו לתאר את הסטיות ולהרוס את ההרגשות הטבעיות-נורמליות. גם אנחנו המבוגרים לא נצא מזה מקופחים חס וחלילה, והאינטליגנציה שלנו לא תסבול מכך.

לא מין בלבד

לדרורית שלום:

מכתבך הועבר אלי, והריני משיבה. לא אגע בפרטים, כי לא הם הקובעים. חשובים הבדלי הגישות הפרינציפיוניות, ולכן רוצה אני להתחיל דוקא מן הסוף, בו את מצהירה: "אהבה — היא לא פרח ענוג; אהבה — היא מין!"

אנחנו שתינו מדברות כאילו בשפה אחת, והמלה "אהבה" משמשת את שתינו, אך כשאת מדברת על "אהבה" את מתכוונת ל"חוויה המינית המבוססת על יצרים" (כדבריך), ואילו כשאני מדברת על אהבה אני מתכוונת לקשר היציב-הנפשי העמוק בין שני בני-אדם.

את שואלת: "מה זה מין, לדעתך? האם מין זה כדי להביא 8 ילדים לעולם?"

ואני עונה: כן, גם זה.

א) המין משמש לצרכי "פרו ורבו", לשם קיום העולם על-ידי הקמת הדורות הבאים. אבל בכדי שאדם יקבל עליו באהבה וברצון את העול של הקמת משפחה וגידול ילדים, העמיד הקב"ה לפניו את החוויה המינית כאתגר וכפיצוי.

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

(ב) יחד עם זה המין משמש כאמצעי החזק ביותר לקרוב לבבות וליצירת הקשר האינטימי ביותר בין שני בני-הזוג. האשה לא נוצרה אך ורק לצורך "פרו ורבו" אלא גם מפני "שלא טוב היות האדם לבדו". היא נוצרה כדי להוציא את האדם מבדידותו. "אעשה לו עזר כנגדו", נאמר בתורה.

היות האדם בודד ללא נפש קרובה, אוהבת ותומכת, היא הבעיה המרכזית של האדם לכל אורך ימי חייו, מגיל ילדות ועד לגיל זקנה. כל אדם — בין אם הוא ילד צעיר, נער מתבגר או אדם מבוגר — אם אין לו אף אחד קרוב המתעניין בו ודואג לו, הוא אומלל ומסכן.

המין הוא איפה, ביסודו, אמצעי לקירוב לבבות בין הגבר והאשה, אמצעי נפלא ליצירת מעורבות נפשית-רגשית במידה שכזאת, שנוצר רצון להמשיך תמיד יחד, לדאוג איש לרעהו, להרגיש אחריות הדדית ולבנות את החיים במשותף, כלומר להקים קן משפחתי בו ירגישו שני בני הזוג יחד בטוב ובו ירצו לגדל את ילדיהם, פרי אהבתם.

הקמת משפחה עם בן זוג אוהב ונאהב היא האידיאל האנושי הפותר את בעיות האדם לא לרגע, אלא לכל ימי חייו. כמובן שהדבר תלוי במידה ששני בני האדם מתאימים איש לרעהו מבחינה נפשית, במידה שיש בהם מוכנות נפשית ויכולת נפשית להעניק איש לרעהו ובמידה ששניהם רואים את הקשר ביניהם כנכס שכדאי לעמול למענו לטרוח, גם לאחר הנישואין, להשביע איש את רצון רעהו ולהנעים זה לזה מתוך אהבה והבנה.

ולכן אמרתי שהאהבה היא "פרח ענוג, המצריך טיפול והשקאה מתמידים"; מאמץ זה של כל בן-זוג משתלם בהחלט ונושא פרי, שכך היחס מוקרן בחזרה, "כראי הפנים לפנים".

את אומרת: "מין — זו הנאה!" והנך מציינת את עומק החוויה. מתעוררת, איפוא, השאלה:

אם זה כל כך טוב, מדוע זה כל-כך רע?

אם ההרגשה היא כזו עד "שתקשה עליו הפרידה" — מדוע, אם כן, לא נוצרת הרגשה כי אותו בחור ירצה באמת להמשיך לחיות עם בחורה "נפלאה" זו תמיד תמיד, ויחליט להתחתן אתה?

מדוע, על אף כל מה שתארת, את קובעת ש"אף נערה נבונה לא תחשוב

שדרך המין היא תקשור את הגבר" וכי "המין הוא שלב ביחסים בלבד, או שמגיעים לשלב הבא אחריו – התונה (וזאת על אף החוויות – לא היגעת), או שנפרדים ומוצאים גבר אחר".

לי נראה כי יש משהו ב"אהבה" זו שהוא פגום מלכתחילה. "אהבה" זו היא מלכתחילה רק רגעית, ארעית, ואיננה מסוגלת ליצור את החויה הנפשית שהיא היא היסוד להתמדה ולהמשכיות.

כשאני מנסה לחשוב: מה קורה כאן? מדוע חסר כאן היסוד הנפשי? עולה על דעתי הסבר שאת, בדבריך, מחזקת אותו: את כותבת שבגיל 17 "עשית הפלה" ומכך אני מבינה כי התחלת בחיי-מין בגיל-צעיר.

נוצר החי חיי אישות בגיל צעיר, בתקופה שאין בו עדין בגרות נפשית ואיננו מסוגל להרגיש את הצד הנפשי ואת הניואנסים הדקים של התקשרות נפשית, מתחיל לחשוב כי החוייה הגופנית שהוא מרגיש – זה מה שנקרא "מין".

בחוויות חוזרות מסוג זה, חוויות שאינן קשורות עם אדם אחד בלבד תוך שנות ההתבגרות המוארכת, ראייה זו מתחזקת. המושג מין מתקשר עם הרגשה גופנית בלבד ועם הרגשת מקריות וארעיות.

אותו צעיר או צעירה, גם בהתבגרם אינם מסוגלים לחיות אהבה מבוגרת שיסודותיה קרבה נפשית אל מישהו בנוסף על המשיכה הגופנית. הם אינם לומדים להתאפק ולהפנים את תחושת האהבה, להפוך אותה להרגשה עמוקה שלא תמיד נותנים לה פורקן מידי.

בן כזה או בת כזאת הינם מגורים מאוד. כל פגישה מקרית עם מאן-דהוא עלולה למתוח אותם. במקרה זה קיימת רק המשיכה הגופנית, לא קיימת שום תשומת-לב ושום התחשבות באישיות של האדם, הנקרה בדרך, ולכן גם אחר-כך מדובר לגביהם אך ורק בפעולה גופנית של גרוי ותגובה, ותו-לא.

כך נהרס, במקרה זה, הכושר ליצור את המעורבות הנפשית היוצרת גם חויה נפשית של אהבה, הזדהות מלאה המשמשת ביטוי לאהבה שבין שני בני הזוג וגם מחזקת את הקשר ביניהם על-ידי הרצון להתמיד ולהמשיך כך גם בעתיד.

מאחר ששאיפת האדם לידידות ולאהבה איננה מוגבלת רק לגיל העשרה ובכל שנות חייו זקוק האדם לבן-זוג אוהב, דואג ומסור, רק נישואים עם בן-זוג אחד יכולים לספק את הצורך הזה. נכון ש"האוויר שלנו ספוג גרויים", כדבריך, אולם אין זה נכון ש"70% של עולמנו מבוסס על מין". האדם המאוזן הנורמלי איננו מין בלבד ורק באמצעי התקשורת, ה"הממסחרים" את המין, מובלט המין מעל ומעבר לכל פרופורציה.

גישתי, איפוא, אינה גישה של "בת-יענה, הטומנת את ראשה בחול": להיפך, אני מרימה את ראשי, מסתכלת מסביב בעינים פקוחות, ומכיון שהנני ערה לסכנה הנשקפת לנוער עקב ההתמסרות להנאות רגעיות בלבד, (כגון אותו אסון שקרה לך, שהנפש שלך התנוונה ואת מקומה תפס המין) — גם "אני אינני יכולה לשבת סתם ולהחריש", והנני מנסה לפי דרכי למנוע את הרעלת האוויר והאזרה.

ולסיום, הרשי לי הערה אישית.

מהניסוח שלך ש"70% מעולמנו מבוסס על המין" קבלתי את הרושם שבאישיותך שלך, תופסת המיניות כ-70%. דבר זה נראה לי מוגזם במידה מרובה ואינני יכולה להשתחרר מן הרושם שחיי נפש, קשר נפשי אל מישהו, משום מה לא קיימים אצלך. המין התפתח אצלך על חשבון כל שאר כוחות הנפש.

אם בשיקול כן עם עצמך נראה לך שאני צודקת, חשבי על דרכך וכדאי שתדאגי לטיפול.

לגלות את רחשי הלב

— אשה מרוקאית סיפרה לי, שבמרוקו היה יום הטבילה במקווה בבחינת יום חג. ביום זה נמנעה האשה מלעסוק בעבודות קשות כדי שתהיה רגועה ושלוה ולא תגיע אל יחסי האישות מתוך ריצה ומתח.

יתכן שבימינו, כשבמקרים רבים האשה היא גם עקרת-בית וגם עובדת מחוץ לבית, היא לפעמים עסוקה וטרודה מכדי להקדיש תשומת-לב מספקת לצד זה של החיים, שלמעשה הינו היסוד של "שלום הבית".

בימים שיסוד האהבה מנסר בעולם, חשוב שכל בית יהודי יהיה שלם ושיהיה ברור לילדים כי מערכת היחסים בין אבא-אמא הינה מושלמת. חשוב שהילדים ירגישו הן ביחסי הכבוד והמסירות ההדדיים בין אבא לאמא, והן את יחסי החיבה והאהבה שביניהם.

שמעתי מפי אברך תלמיד-חכם, אב לבת מתבגרת, שבימינו חייבים ההורים לגלות יחסי חיבה גלויים איש לרעהו ולהחמיא אחד לשני, ולא להתבייש ולהיות מאופקים כל כך כמו בדור הקודם: זאת כדי שהדור הגדל בבית, ורואה כל כך הרבה יחסי "אהבה" ברחוב ובתקשורת, לא יתעורר לחשוב שאבא כלל אינו אוהב את אמא ושאהבה קיימת רק מחוץ למסגרת הצבור ירא-השמים.

מתוך שיחה בפני נשים על "טהרת-המשפחה"

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

נכון: טבעי הדבר שהציבור שלנו, בזכות הצניעות המושרשת בו, הינו מאופק ובעל-מעצורים; אך גם בנישואין בטהרה וקדושה יש להשיל את המעצורים, להתגבר עליהם, ולהשתדל להתחנך לפתיחות ולגלות את רחשי-הלב איש לרעהו על-ידי מילות חיבה, מחמאות וכד'.

כשהילדים יראו, במשך כל ימות החודש, שאבא-אמא מדברים יפה אחד אל השני ושהם חברים וידידים, הם ילמדו לדעת שגם אם ישנה תקופה, בה אבא-אמא אינם מעבירים חפצים מיד ליד ומיטותיהם מרוחקות זו מזו, הרי שהסייגים מצד אחד, ואהבה מצד שני, אינם דברים מנוגדים.

זהו החינוך הטוב ביותר לילדים כדי שגם הם ימשיכו, בבוא העת, לשמור על טהרת המשפחה ועל קדושת הבית היהודי.

המשפחה והג'ונגל

במשך כל שנות ההיסטוריה התרבותית נחשבה המשפחה כתא הראשוני של החברה. החברה עודדה את מוסד הנישואין ואף שמרה עליו, ומוסד זה נחשב תמיד כחיוני:

א. כדי לספק את הצורך הראשוני של האדם בנפש קרובה, אהובה ואוהבת.

ב. לגידול הדורות הבאים, הילדים, הזקוקים לשם התפתחותם הפיזית והנפשית למסגרת של בית חם עם אבא-אמא אוהבים ומסורים.

ג. לשם הגנה על האשה, החלשה מטבע בריאתה, שלא תופקר על ידי הבעל באופן שרירותי ברגע של מצב-רוח מסויים ותשאר בודדה בעולמה, לעתים גם ללא אמצעי קיום, עם העול הקשה של גידול הילדים שנולדו לה ולבן-זוגה.

טכס הנישואין הפך בחברה התרבותית למוסד רשמי וחגיגי הנערך בפני עדים, טכס בו הבעל והאשה מתקשרים בחוזה נישואין מקודש של זכויות וחובות הדדיות. שניהם מקבלים על עצמם את האחריות הרשמית לתוצאות חיי-האישות הקשורים בנישואיהם ואף מתחייבים, איש כלפי רעהו, בנאמנות ומסירות לכל אורך חייהם המשותפים.

כשרוצים, בימינו, להצביע על האפשרות של חיי אישות ללא-נישואין

וללא התחייבות, או כשמחפשים ביטוי שונה מן המקובל ליחסים שבינו לבינה, פונים בהדרכת אנטרופולוגים לחברות פרימיטיביות החיות גם עכשיו אי שם באורח פרימיטיבי ביותר, ורוצים לקחת מהן דוגמא לכך שאכן קיימות גם צורות אחרות של התקשרות בין גברים לנשים.

חיי האישות כפי שנוהגים שם, יתכן שהם תואמים את החיים הפשוטים והבלתי מורכבים שבמסגרת החברה השבטית.

ואולם החברה התרבותית שלנו צעדה במשך כל ההיסטוריה התרבותית קדימה. התפתחותו של האדם כאינדיבידואל בעל צרכים אישיים, רוחניים וגשמיים, והחיים המפותחים עם דרישותיהם המרובות, הם הם שיצרו את המשפחה כפי שהיתה מקובלת במשך אלפי שנות ההיסטוריה של התרבות האנושית: משפחה בה קיימות התחייבויות הדדיות בין הבעל והאשה, חובות וזכויות, אחריות לגידול הילדים והתפתחותם וכו'.

האמנם חושבת החברה שלנו לחזור אל הג'ונגל, שם חיי המשפחה תואמים את חיי החברה שלהם, או שמא חושבים אנשי הקידמה לקחת רק את החוליה הבודדת הזאת של יחסי אישות בלתי מוגדרים ולשתול אותה בתוך החברה המודרנית?

ללא שום ספק, בדבר אחד הם יצליחו: אחרי שלושה דורות של הפקרות רשמית יהיה הניוון הרגשי והאינטלקטואלי כזה, שהדור שיוולד אז יתאים בהחלט, מבחינה רוחנית ונפשית, לג'ונגל.

מכתב מחאה מ"אולימפוס הצניעות"

לכבוד עורך ירחון "את",

עורך נכבד,

רוצה אני בראשית דברי להודות לך על שנתת אפשרות לגישתי למצוא ביטוי מעל דפי עתונכם. פרסום מאמרי "אהבה, לידה ואושר" בגליון "את" האחרון גרם לי שמחה וסיפוק. אולם עם זאת, למקרא כל העתון הרגשתי אכזבה, והנני רואה לעצמי חובה לשתף אף אותך בזה.

בעתון ישנם הרבה מאמרים חשובים בעניני חינוך, משק בית וכו' וברצון רב קראתי אותם, נהניתי מהם, והנני רואה אותם כחשובים לי ולאמהות אחרות.

אולם לעומת זה השטח של "בינו לבינה" נראה בעיני כפסול במידה מרובה. אשה אחת אמרה לי "מה כוונתם בזה? (כלומר מטרת המערכת בזה), האם הם רוצים לחנך לפריצות?".

שני הסיפורים הקצרים, הפרטים השליליים המובאים במאמר על הגרושות, ואפילו עצם ההגדרה "שבחברה הסלונית-העירונית שוררים עדיין מושגים פוריטניים למדי" — אחרי מה שמסופר שם (כלומר: "טבעי" יותר היה אילו "התקדמו" עוד יותר) — כל זה בא לתת לגיטימיות מאכסימלית ל"פעילות מינית ללא-אהבה" וללא מסגרת נישואין.

אני יודעת את התשובה: "מה לעשות? ככה הם החיים. אלה הם החיים. אלה אפילו נתונים סטטיסטיים. את יושבת על אולימפוס הצניעות!".

אך שאלה בפני: ישנם בחיים הרבה מאוד בני אדם שאינם מצטיינים

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

ביפיים, וישנם אפילו מכוערים מאוד, ובעלי מומים, מדוע הננו רואים בשער ובפרסומות רק גברים בריאים ויפים ונשים יפהפיות? מדוע אינכם רואים חובה לעצמכם להראות את החיים כמו שהם, לגלות את כל האמת שבחיים? התשובה היא: ברצונכם להדגיש את היופי שבחיים, היופי הוא המהנה, הוא המושך.

לפי זה אם להיות עקביים צריך היה לתאר דוקא את הצדדים היפים בחיים, את החיובי, המוסרי, מסירות לאהבה בין בני-הזוג גם בתנאים קשים של מבחן, חתירה משותפת של בני-הזוג לאורך כל החיים לשם ביצוע איזו משימה קשה, חלוצית או מדעית, תאור של מסירות נפש של הורים למען קידומם של ילדיהם (דוגמאות לכך אפשר למצוא בכל שדרות העם). והנה במקום זה מתארים בעיקר את ה"פיקנטים", יוצא-הדופן — בגידות, התפרקות ואהבהבים — אם משום שזה תומר מגרה ורצוי להמונים, ואם משום שה"חופש" ביחסים שבינו לבינה נראה יפה וחיובי בעיני אלה שמייצגים את העולם המודרני, ולכן הם מבליטים אותו.

כשם שבלי ספק פרסומת מסחרית משפיעה בהכרה ומתחת לסף ההכרה, כך גם פירסום מתמיד של חיי-אישות מחוץ לנישואין, תאור חיי מין בגיל-העשרה, בגידה בכך-זוג — משמש גורם "מחנך" בהכרה ומתחת לסף ההכרה לערעור יסודות המשפחה והנישואין הלגיטימיים והריסתם.

התאורים של חיים אלה (החורגים מהמוסר הפוריטני-שמרני), הניתנים בביטוי ספרותי מעולה, והמועטפים באצטלא של סטטיסטיקה (אם כי מזויפת כי סטטיסטיקה זאת איננה כוללת את ההמונים הרחבים, אלא חוגים מסוימים של ה"אליטה" החברתית, כביכול) — תאורים אלה הופכים להיות מבחינה חינוכית גורם הרסני ממדרגה ראשונה.

וחובה עלינו לשאול את השאלה: מי מרוויח מזה? האם האנשים המתפרקים בקלות מהמתח הסכסי, ובגלל זה אינם יודעים לחפש את האהבה הכנה הרצינית בבת-זוג מתאימה לכל החיים והמחפשים אח"כ — בגיל מאוחר מדי — את השלווה והאושר והוא רחוק מהם?

ואולי הבחורות "הפרפריות", אשר אחרי תקופה של "אהבה חפשית" בגיל הפריחה אינן מוצאות להן פרטנר רציני להמשך חייהן, והן נשארות מסכנות כל ימי חייהן, כי לאף אחד אין אז חפץ בהן? והחיים הרי ככלות הכל אינם נגמרים בגיל השלושים?

ואולי מאושרות הן הנשים שבגלל בגידות בעליהן או סטייתן-הן, עליהן להתגרש מבעליהן, וחייהן נהרסים כליל? (ראה המאמר על הגרושות).

והאם יש מי שיחשוב שמרויחים מזה הילדים שגדלים עצבניים ומסכנים במשפחות שיחסי הורים מתוחים, והם הופכים לאחר גרושי ההורים לילדי-מוסדות או נקלעים בכף הקלע בין אבא לאמא, ואינם יודעים את מי להעדיף?

עד כה טרם מצאה החברה דבק חכרתי בריא יותר וטוב יותר לפרט ולכלל מאשר התא המשפחתי — אם כן למה נהרוס אותו כמו ידונו?

לשם מה לתת לזה פרסומת בעתון עממי המגיע לנשים צעירות, לבנות צעירות שקולטות את הדברים בלי בקורת, ושבגלל תאורים אלה, מושג האהבה מסתלף אצלן למושג מין, המתרגלות ע"י כך לראות בדוגמאות אלה את המציאות המודרנית, שכדי להקרא "איש-חברה" ו"איש-תרבות", יש להסתגל אליה?

ערכם הספרותי של הסיפורים הקצרים במקומם מונח — יופיעו איפוא בקבצי ספרות; המחקר על גיל-העשרה חשוב מאוד — יופיע נא בספר פסיכולוגיה למורים והורים. אך עתון המשמש חומר-קריאה ועיון ומשפיע על 40 אלף משפחות בישראל (שהעתון מגיע אליהן) ורבבות בני-נוער, חייב להזהר מלהיות גורם הרסני בשטח הקובע את חיי האדם הפרטי והחברה כולה.

דומני שעתון כמו "את" שהוא בעל אפשרויות מרובות (מורגש בו כשרון עריכה רב, ויש לו חבר עתונאים טוב), יכול להרשות לעצמו לא להתחרות עם עתונות זולה, לא להיות משועבד לרחוב, אלא להופיע בקו שיתאר את החיוב שבחיים ולא את השלילה, את הבריא ולא את החולני, ויתרום את תרומתו להבראת החיים המודרניים, שהקולנוע והספרות המודרנית הורסים אותם.

יביא נא העתון קטעי-ספרות המתארים אהבה כנה ויפה, תובאנה בו פרשיות המתארות נוער שיש לו אתגרים ומשימות, בעיר ובכפר, בצבא ובקבוץ, יעלה נא זאת "את" על עמודיו ותבוא עליו ברכה.

בכבוד רב

(הרבנית) רחל נריה